

-
3. Реєстр пам'яток природи Тернопільської області. Тернопіль, 1972. 28 с.
 4. Свинко И. М. Геологические памятники Тернопольской области // Геологические памятники Украины. К.: Наук. думка, 1985. С. 106-117.
 5. Чайковський М. П. Пам'ятки природи Тернопільщини. Львів: Каменяр, 1977. 80 с.
 6. Чайковський М. П. Дністровський каньйон. Львів: Каменяр, 1981. 64 с.

Світлана НОВИЦЬКА, к. геогр. н., доцент,
Любов ЯНКОВСЬКА, к. геогр. н., доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

НАУКОВА ЕКСПЕДИЦІЯ «ДНІСТЕР - 97»

Влітку 1997 року з ініціативи науковців Тернопільського педагогічного університету при фінансовій підтримці обласної ради народних депутатів та Державного управління з екобезпеки у Тернопільській області була організована наукова експедиція в долину середньої течії Дністра. У складі експедиції ботанік В. Шиманська, організатор природоохоронної справи М. Чайковський, геоеколог Л. Царик, студенти географічного факультету О. Дутка, П. Царик, І. Сліпченко, С. Новицька, кінооператор М. Недошитко. Мета експедиції – збереження біорізноманіття Західно-подільського Придністер'я. Дана мета була реалізована через виконання для таких завдань:

- аналіз біорізноманіття та сукцесійних процесів рослинних формацій дністровських стінок;
- перевірка стану природних заповідних об'єктів;
- виявлення нових об'єктів для природозаповідання.

В програмі дослідження:

- збір та аналіз гербарних матеріалів;
- проведення кіно- і фотозйомок дністровського каньйону;
- виявлення місць масового відпочинку, туризму та рекреації;
- фітоценотичний аналіз існуючих ботанічних природних заповідних об'єктів;
- фітоценотичний аналіз перспективних для заповідання територій;

- просвітницька та природопробандистська діяльність.

Рис. 1. Учасники експедиції здійснюють опис природоохоронного об'єкта

Із 1100 видів вищих судинних рослин Середнього Придністров'я - більше сотні ендемічних і реліктових видів. За флористичною унікальністю цей регіон поступається тільки Гірському Криму і Українським Карпатам. Флора носить перехідний характер від бореальної до середземноморської. Тут зустрічаються карпатські, понтично-центрально-азіатські, середземноморські, балканські елементи. [1]

На крутих схилах південної експозиції зустрічаються такі середземноморські види, як кизил, гордовина, скумпія, ясенець, листовик сколопендровий, клокичка периста.

В результаті проведених досліджень було виявлено незадовільний стан дотримання природозаповідного режиму в ряді унікальних природозаповідних об'єктів. Так, в районі геологічного відслонення в районі с. Трубчин вівся видобуток природного каменя, що могло призвести до руйнування унікального об'єкта. В заповідному урочищі «Глоди» реліктова наскельно-степова рослинність знаходилась під пологом рукотворного лісу і за рахунок цього значно скорочувався ареал її поширення та видова чисельність. Також в запущеному вигляді перебували Заліщицький та Коропецький парки - пам'ятки садово-паркового мистецтва. Велика кількість ботанічних пам'яток природи з реліктовими,

ендемічними видами були неогороджені, без належних інформаційних таблиць. В перспективних районах проведення масового відпочинку і оздоровлення населення зустрічалися сміттєзвалища, що засвідчує слабкий контроль за станом природного середовища і природно-заповідних об'єктів зі сторони лісництв, селищних і міських Рад, органів Держуправління по екобезпеці. [1]

Микола Петрович Чайковський в рамках співпраці з науковцями Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка постійно передавав свій досвід роботи в заповідній справі студентам і науковцям не лише під час експедицій, а й читав лекції студентам і слухачам курсів підвищення кваліфікації. У науковому доробку Миколи Петровича дві книжки «Пам'ятки природи Тернопільщини» і «Дністровський каньйон», 14 наукових статей, 14 буклетів. Історію із друком книжки «Дністровський каньйон» автор згадував з гумором. Оскільки книгу довго не бралися друкувати, він запросив керівника видавництва «Каменяр» у триденну подорож Дністровським каньйоном. Хотілося, щоб той на власні очі побачив неперевершену красу Придністров'я. Вистачило одного дня, щоб переконати редактора в унікальності природи, яку можна побачити, мандруючи каньйоном. За кілька тижнів вийшла книга. Микола Петрович був автором реєстрів природно-заповідного фонду. [3]

Беззаперечним вагомим здобутком даної експедиції стало виявлення десяти перспективних для заповідання ділянок природи в долині середньої течії Дністра. Серед них Скоморохська степова ділянка на площі близько 5 га; Городоцько-Костильнецька стінка площею 16 га; Касперівська степова ділянка на лівобережжі ріки Серет на площі близько 10 га; Синьківська кострицево-степова ділянка площею 11 га; наскельно-степова ділянка «Глоди-2» на площі 15 га; Дзвенигородська степова ділянка №2 на площі 2 га; Окопська стінка площею 2 га.

Складно переоцінити вклад даної експедиції в здійснення завершального етапу формування кількісного складу природно-заповідних об'єктів (на час здійснення експедиції їх нараховувалося 64 діючих і 10 перспективних для заповідання). Проведені дослідження були ще одним вагомим кроком в

створенні нині існуючого національного природного парку «Дністровський каньйон».

Література:

1. Ботаніко-географічні особливості природи Середнього Придністров'я / Л. Царик, В. Шиманська, М. Чайковський // Наукові записки Тернопільського педагогічного університету: серія Географія – Тернопіль, 1998. – С. 75-77.
2. Матеріали наукової експедиції «Флора і рослинність дністровських стінок» - Тернопіль, 1997.
3. Сліпченко І. Микола Петрович Чайковський // <https://www.facebook.com/ira.slipchenko.1>
4. Чайковський М.П. Дністровський каньйон. Природознавчий нарис. – Львів: Каменярь, 1981.

Оксана ГУЛИК,

*завідувач відділу науково-просвітницької роботи
Тернопільського обласного краєзнавчого музею;*

Сергій ГУЛИК, к.геогр.н., викладач,

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

РЕТРОСПЕКТИВА ПРИРОДОЗАПОВІДАННЯ НА ТЕРНОПЛІ

Однією з форм охорони навколишнього середовища виступає заповідання. Воно полягає в охороні та збереженні тих об'єктів природи, які не використовуються в господарстві, а мають наукове, пізнавальне, естетичне та культурне значення, є еталоном незайманої природи, цікавими пам'ятками природи та історії [4].

Історія охорони природи на Тернопільщині бере свій початок з екологічних народних традицій, повір'їв, які збереглися в українського народу і передавались з покоління в покоління. Зокрема, можна відзначити особливу любов та шану до лелек, журавлів, вікових дерев, цілющих трав, джерел та озер тощо. П.А. Тутковський, перший на Україні, звернув увагу на використання екологічних народних звичаїв та традицій в охороні природи. Щоб привернути увагу населення до лісовідновлення, він запропонував запровадити культ лісів, які в свій час панували на слов'янських землях і починає друкувати з 1893 року серію статей з цієї